

DR. KELEMEN ELEMÉRNÉ
Kaposvár

Az olvasástanítás előkészítő időszakáról

A kaposvári Zrínyi Ilona Általános Iskolában tanítok. Több éven át foglalkoztam a legkisebekkel, az első osztályosokkal.

Ismerem a különböző olvasástanítási módszereket. A korrekciós osztályban a globális program szerint is tanítottam.

Most annak leírására vállalkozom, hogy láttam hozzá az új tanterv alapján az olvasástanításhoz. Terjedelmi okok miatt csak az előkészítő időszakban alkalmazott eljárásaimat mutatom be; és nem érintek minden nyelvhasználati módot.

Az új tanterv arra törekedett, hogy a globális program előnyeiből is hasznosítson. Ezek közül itt csak a mindenki számára hamar sikert biztosító, gyorsabb előrehaladás lehetőségét emelem ki. (Részletesebben I. Kuti Gusztávné–Ligeti Róbert: Olvasástanítás a korrekciós osztályokban. = A Tanító, 1974. 4. sz.) Eddigi programjaink ezt a korai olvasásélményt nem adták meg tanulóinknak.

A globális módszer elemeit felhasználva igyekeztem változatossá tenni a tanulók tevékenységét, s ezzel felkelteni az olvasás iránti érdeklődésüket. (Pedig nehéz dolgom volt. A tankönyvünk képei ugyanis szegényesek, nem indítanak beszédre. Itt elsősorban a 10., 12., 18. lapokon található képekre gondolok.)

1. Az első napokat arra fordítottam, hogy játékos formában vezessem el tanulóimat a közös iskolai tevékenységig. Azokat a dalokat énekeltük, azokat a mondókákat mondtuk, azokat a játékokat játszottuk, amelyeket az óvodából hoztak. Ezzel egy időben kezdtük tanulni azokat a verseket is, amelyek a későbbi szóanyaghoz vagy betűtanításhoz kapcsolódnak. (Hogyan tanítsunk az ábécés olvasókönyvből? 45–51. l.)

Ezeknek a „kiinduló verseknek” a megtanulását könnyítettem, kedvelté tettem azzal, hogy ritmikus mozgásokat, mimetikus játékokat terveztem hozzá, vagy táblai rajzzal segítettem a megtanulásukat.

Ilyenek voltak pl.:

- Egér, egér, kisegér... (tapssal, ujjmozgással)
- Azt mondják, hogy a cipő... (lépegetés helyben, járás közben)
- Gazdag Erzs: Jancsi bohóc a nevem... (mimetikus játékkal)
- Kormos István: Alma, alma, almafa... (táblai rajz: almafa, alatta alszik egy kislány)
- Tótfalusi István: Váza, váza, viruló... (váza, pöttyös labda, ... képsor) stb.

Ebben látszólag nincs semmi különös. Valójában azonban tudatosan hoztam előre ezeknek a verseknek a tanulását, a későbbi munka megalapozásául. Ugyanakkor naponta játszottunk velük. A versek mondása közben pl.: gyakran változtattam az utánpótlásra szánt kézmozdulataimat, hogy ezzel is fejlesszem a tanulók figyelmét, de egyben kézizmait is. Játék közben légzési, helyesejtési gyakorlatokat is végeztünk. Így fejlesztettem ezeket a gyakorlatokat komplex tevékenységgé.

2. Ezzel egy időben kezdtük az ismerkedést az olvasókönyvvel. Nézegettük, mindenki ott nyitotta ki, ahol akarta, és beszélhetett róla. Eközben kitűnően megfigyeltem tanulóim beszédképességét, kiejtését, közlésvágyát stb.

3. Az első körképnél (Tankönyv 2–3. l.) kezdtük el a szó és a mondatminták kialakítását:

- Mutasd meg, mire gondoltam! - Mondom a nevét. (Labda, autó, kék, fekszik stb. - Ági és Éva könyvet nézeget. Stb.)
- Most ti mondjátok valamelyik képről valamit, mi pedig megmutatjuk, kitaláljuk!

Ezek a feladathelyzetek a rendszeres megfigyelésekhez elengedhetetlenek.

4. Elkezdjük a szóképes programot is.

Családrajzot készítettünk, mindenkit megneveztünk. Megismerkedtünk tankönyvünk családjával is.

Felkerültek a képek és a hozzájuk tartozó szóképek a táblára. Ezeket az ismert módszer szerint rögzítettük: cserélgettük, elbújtattuk, párját kerestük, táblára vagy írásvetítőre írt szövegben kerestük stb.

5. Ezzel egy időben a tankönyv képes, szóképes mellékletét, melyet ekkor még nem vágattam ki, „olvastuk”!

Ági, Éva, Balázs
iszik, autó, Gubanc stb.

Itt tanítottam meg, hogy az olvasás sorokban, és balról jobbra történik. Itt állapodtunk meg abban is, hogy melyik kép, mit jelent. (Egyértelmű pl.: a 125. 1. egér, sál, medve, de a 127. lapon a cipő, úrhajó, ül sor képei mást is jelenthetnének; pl.: cipő, rakéta, fotel stb.) E jelentésrögzítésnek a szavak első betűje miatt van igen nagy szerepe.

6. Hamarosan sor került a kép-betű ábrákra. (Tankönyv: 114. 1. melléklet.) Ezeket így olvastuk: iszik i I, autó a A stb. Felkerültek a falra - lécre erősített függőynsínre - a tanítói szemléletető képek, és előkerültek a betűk is.

A továbbiakban már így játszottunk: mutattam a betűt, és ehhez kellett a hozzátartozó képet megkeresniük, elolvasniuk. Ez az előgyakorlat nagyon hasznos. Kevesebb így a találgatás a szóképolvasásnál, és segíti a mielőbbi betűfelismerést.

7. Az Olvasni tanulók 9. lapján található képekkel, amelyek arra irányítják a figyelmet, hogy több szó kezdődik azonos hanggal, különösen sokat foglalkoztunk.

Először a tanulók folytatták a megkezdett szósort: medve, mókus, málna, motor, mama stb. Később ezt megfordítottam: - a-val kezdődik, melyik szóképre gondoltam? (A válasz: apu, anyu. autó.)

Ezt követi az az elemzés, amely már a szó betűsorára irányul. (- A három közül melyikre gondolhatsz, ha csak az első betűt látod? - Ha már az utolsót is megmutatom, biztosabb lehetsz benne stb.) Így próbáltam a tanulók figyelmét mielőbb a szó betűsorára irányítani, és ezzel a találgatás lehetőségét is kizárni. Ha az egér szóképére valaki mégis azt mondja, medve, mert ilyen is előfordult, akkor segítségül hívjuk a betűs képeket, és ellenőrizzük, hogy lehetséges-e ez.)

Ide hoztam előre a 25. lapon található társasjátékot, amit azzal is bővítettem, hogy korongot helyeztettem azokra a képekre, amelyek pl.: „k”-hanggal kezdődnek (kávé, kanál, kerítés stb.). Öröm volt figyelni a tanulók igyekezetét, amivel a lehetőségeket keresgették.

8. Naponta sok szöveget írtam a táblára, amelyből ki kellett keresniük azokat a szóképeket, amelyeket már tanultunk. Ezeket aztán aláhúzhatják, később a kíváncsi szókárttyák közül kikereshetik, és maguk elé tehetik vagy lerajzolhatják stb. Az már a tanító leleményességén múlik, hogy milyen megoldást választ.

Ez a feladat fejleszti az elemző, kutató tevékenységet, s ennek segítségével később a tanulók könnyebben megtalálják a betűkapcsolatokat, vagy egy-egy hosszabb szóban is keresnek és felfedeznek már értelmes szavakat. (Pl.: falevél: fa, le, levél, vél, él.) Tomi - mi, Ági - ág, nadrág - ág stb., hisz ebben az időszakban kell elvégeznünk a hangösszevonási gyakorlatokat is.

9. A tankönyv 15. lapján már a betűk számára irányítjuk a figyelmet. Ezt korongokkal is jeleztük. Felmutattam egy ismert szóképet, és a gyerekek annyi korongot raktak ki a betűtartóba, ahány betűből állt a szó. Ezt a manipulatív feladatot szívesen végezték a tanulók. Később már rövidebb szavakat a szó látása nélkül is kiaknak korongokkal.

Pl. s á l
o o o

Ezt követően arra szólítottam fel őket, hogy fordítsák meg azt a korongot, amelynek a hangját hallják.

Pl. s vagy l
ooo ooo

Ezek a gyakorlatok úgy folytatódtak, hogy a megtanult betűket a korongok helyére tettük. Itt szóródásra is számítanunk kell, mert mindig akad olyan tanuló, aki több korongot ki tud cserélni már, mint ahány betűt tanultunk, hiszen a kép-betű kártyák is segítenek ebben. Ezzel alapoztam meg a 26. laptól kezdődő betűtanulási feladatokat, hiszen a zsúfolt feladatsorban nehezen tájékozódnak a tanulók.

Ezekből a feladatokból is látszik, hogy milyen összetett feladatot kell megoldani az előkészítő időszakban. Nem tekinthetjük ezt csak játékos előprogramnak.

Azt tapasztaltam, hogy ezzel a módszerrel könnyen tanultak meg a gyerekek olvasni.

A tankönyv jó mellékletei és a tanítói szemléltető képek eszközül szolgálnak ahhoz, hogy a tanulók segítsenek magukon, ha megakadnak, de nagymértékben elősegíti azt is, hogy előbb megtanulnak olvasni.

KOLLARITS RITA
Nagykanizsa

Önálló és közös munka a környezetismereti foglalkozáson

Az általános iskola új nevelési és oktatási terve nehéz, felelősségteljes, de nagyon szép folyamatot indított el az általános iskolában. Az újra való átállás, a tantervek komplex, átfogó ismerete, ezek alkalmazása komoly erőpróba elé állított minden nevelőt.

Nem könnyű, ezért nagyon sok felkészülést, önképzést igényel a *környezetismereti foglalkozás* tanítása a 2. osztályban. Nagyon érdekesnek ígérkezett az *otthonok, lakások, lakáskultúra* témaegység tervezése. Nagy izgalommal vártam az eredményt is, ami kedvező volt számomra, erről kívánok röviden beszámolni.

Felmértem tanulóim előzetes ismeretanyagát, amit az óvodai, valamint 1. osztályos foglalkozások keretében szereztek. Az otthonnal kapcsolatban sok ismeretet hoztak az óvodából. A lakberendezési tárgyakat, elnevezéseket ismerték. Az első osztályos rajztanítás is jó alapot teremtett az ízlésfejlesztéshez és a színek megismeréséhez.

Mindezekből kiindulva terveztem óráimat. A régi tantervben a lakással való